

ULUSLARARASI
14. VE 15. YÜZYIL İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE
FELSEFE, KELAM VE TASAVVUF
SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ
-II-

Editörler

Prof. Dr. Murat Demirkol
Arş. Gör. Büşra Betül Pınar
Arş. Gör. Kamile Akbal

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yayınları: 2

ULUSLARARASI

14. VE 15. YÜZYIL İSLAM DÜŞÜNCESİNDE

FELSEFE, KELAM VE TASAVVUF

SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ-II

Editörler

Prof. Dr. Murat Demirkol

Arş. Gör. Büşra Betül Pınar

Arş. Gör. Kamile Akbal

© T. C. ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

(Sertifika No: 26056)

Kapak ve Mizanpaj

FCR Yayın Reklam (0312.3100860)

Baskı ve Cilt

VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1

Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71

Sertifika No: 47479

ISBN : 978-605-4929-11-5 (Takım)

ISBN: 978-605-4929-13-9 (2. Cilt)

Basım Tarihi

Eylül 2020

Bu bildiriler kitabı

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Biriminin

sağladığı destekle basılmıştır.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

Esenboğa Merkez Külliyesi C Blok Dumlupınar Mahallesi, 06760 Çubuk/Ankara

Tel: (0 312) 906 20 00

Web: <https://www.aybu.edu.tr>

14. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİNDE MEVLEVİLİĞİN YAYILMA POLİTİKASI: SULTAN VELED VE ULU ARIF ÇELEBİ'NİN ÇALIŞMALARI

Aysel Tan
Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
ayseltan@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1712-6270

Öz

Mevlana Celaledin-i Rumi'nin (öl. 672/1273) ölümünden sonra Mevlevilik bir tarikat olarak yapılanmasını sürdürmüştür. Mevlana'nın oğlu Sultan Veled'in (öl.712/1312) ve torunu Ulu Arif Çelebi'nin (öl.719/1320) bu yapılanmada katkısı oldukça büyüktür. Sultan Veled babasından devraldığı dergâhı, Mevlana'nın mistik düşüncesi çerçevesinde ve Mevlevi müritler etrafında sistemli bir tarikat haline getirmeye çalışmıştır.

Ulu Arif Çelebi ise Mevleviliği bir tarikat olarak örgütlemeye oldukça etkili bir isimdir. O sistematik olarak yaptığı çalışmalar ve seyahatlerle Mevleviliğin tekke, zaviye ve medreselerde yayılmasını sağladığı gibi dedesi Mevlana Çelalettin'in eseri Mesnevi'nin medreselerde okutulması için de çaba sarf etmiştir. Ayrıca Ulu Arif Çelebi, dedesinin hatırasını canlı tutabilmek Ahmet Eflaki adındaki bir yazıcıya Mevlana'nın hayatını yazdırmıştır. (*Ariflerin Menkıbeleri* kitabı)

Mevleviliğin Osmanlı Devleti'ne girişi evlilik yoluyla olmuştur. Sultan Veled'in kızı Mutahhare Hatun, Germiyanogulları Beyi Süleyman Şah ile evlidir. Süleyman Şah bu evlilikten olan kızı Devlet Hatun'u Osmanlı Devleti'nin o dönem şehzadesi olan Yıldırım Beyazıt ile evlendirmiş ve çeyiz olarak Kütahya, Tavşanlı, Simav ve Eğrigöz dolaylarını Osmanlılara bırakmıştır. Yıldırım Beyazıt ise Kütahya valiliğine getirilmiştir. Bu evlilikten Mehmet Çelebi dünyaya gelmiştir. Çelebi unvanı Mevlana'nın soyundan gelenlere verilen bir unvandır ve Fetret Dönemi padişahlarından olan Mehmet Çelebi, Mevlana'nın torunlarından. Mehmet Çelebi'nin çocukları 'çelebi' unvanıyla anılmaktadır. Bu evlilik yoluyla Mevlevilik Osmanlı'da yayılmaya başlamıştır. Böylece daha önce Ahilik teşkilatı ve Ahi kültürünün hâkim olduğu Osmanlı Devleti'ne Mevlevilik hâkim olacak ve Osmanlı Devleti'nin desteğiyle ülkenin birçok yerinde Mevlevihane ve Asitane kurulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mevlevilik, Sultan Veled, Ulu Arif Çelebi, Mesnevi, Osmanlı Devleti.

Spreading Policy of The Mevleviism in The Ottoman State in The 14th Century: The Studies of Sultan Veled and Ulu Arif Çelebi

Abstract

After the death of Mevlana Celaledin-i Rumi (d. 672/1273), the cult of Mevlevi continued its structuring. Rumi's son Sultan Veled (d. 712/1312) and

his grandson Ulu Arif Çelebi (d.719/1320) contributed greatly to this structuring. Sultan Veled tried to turn the lodge he took over from his father into a systematic sect around Rumi's mystical thought and Mevlevi disciples.

Ulu Arif Çelebi, on the other hand, is a very effective name in organizing Mevleviism as a cult. With his systematic studies and travels, he made Mevlevi's spread in lodges and madrasahs, and he made efforts to teach Masnavi, the work of his grandfather Mevlana Celaleddin Rumi, in madrasahs. In addition, Ulu Arif Çelebi asked Ahmet Eflakî to write a book called Ariflerin Menkıbeleri about Rumi's life, in order to keep his grandfather's memory alive.

The entry of Mevlevi into the Ottoman State was through marriage. Mutahhare Hatun, daughter of Sultan Veled, was married to Süleyman Şah, the Germiyanoğulları leader. Süleyman Şah married the daughter of this marriage, Devlet Hatun, to Yıldırım Beyazıt, and left as a dowry Kütahya, Tavsanlı, Simav and Eğrigöz to Ottoman Empire. Yıldırım Beyazıt was appointed as the governor of Kütahya. Mehmet Çelebi was born from this marriage. The title of Çelebi is a title given to the descendants of Rumi, and Mehmet Çelebi, one of the sultans of the Fetret Period (A period of great depression), was one of the grandchildren of Rumi. The children of Mehmet Çelebi are remembered with the title of 'Çelebi'. Through this marriage, Mevlevi began to spread to the Ottoman Empire. Thus, Mevleviism would prevail in the Ottoman Empire, where Ahilik organization and Ahi culture prevailed, and Mevlevihane and Asitane would be established in many parts of the country with the support of the Ottoman State.

Keywords: Mevleviism, Sultan Veled, Ulu Arif Çelebi, Mesnevi, Ottoman Empire.

Giriş

Mevlana Celaleddin-i Rumi, Konya'da Mevlevi tarikatının ilk tohumlarını atmış ve babası Bahaeddin Veled'den gelen bir kültürle eğitim verdiği medresedeki bağı kopararak tekke ve zaviye hayatına yönelmiştir. Bu değişiklikte Şems'in gelişi ve Mevlana'yı etkilemesi büyük rol oynamıştır. Şems'in gelişinden sonra Mevlana yoğun bir aşk tecrübesi yaşamış ve bu tecrübe sonucu bilginin medrese eğitimiyle, kitap okuyarak ve akılla elde edilemeyeceği sonucuna varmıştır. Bilgi, Mevlana'ya göre aşk tecrübesi ile elde edilir. Bu aşk tecrübesi ise tekke ve zaviyelerde zikir çekerek, sema yaparak, rebab çalarak, uzlet hayatına çekilerek gerçekleşir. Böylece o, bu yöntemleri kullanarak aşk tecrübesi yaşadığı gibi, bunu başka insanlara anlatıp onların da aynı tecrübeyi yaşamasını istemiştir. Bu amaçla medreseden ayrı bir tekkeye (Âşıklar Evine) yerleşmiştir.¹ Burada kendisine müritler edinmiş ve onları aşk konusunda

¹ Bu Mevlana dergâhının ilk nüvesi olacak yapı Mevlana hayatta iken inşa edilmişti. Sultan Veled, *İbtidaname*, (Çev. Abdülbaki Gölpınarlı), Ankara, 1976, V, Veyis Değirmençay, "Sultan Veled'in Edebi Kişiliği ve Eserleri (II), *Mevlana Araştırmaları I*. (Ankara: Akçağ Yayınları, 2007), 90; Moğollar

eğitmiştir. Eğittiği müritleri daha sonra medreselere, zaviye, hankah ve tekkelere yollayarak buralardaki eğitimin aşk tecrübesine göre şekillenmesine ön ayak olmuştur. Mevlana bu amaçla devlet adamlarına ve nüfuz sahibi birçok kişiye mektuplar yollamış ve ricalarda bulunmuştur. Moğollarla ve mevcut yönetimle arasını daima iyi tutmuş onlarla işbirliği yapmaktan çekinmemiştir. Böylece o devlet politikasında söz sahibi olmuş ve devlet adamları Mevlana'yı ve çevresini her zaman himaye etmişlerdir. Devlet o dönemde Mevlana'ya bağlanma ve Mevlevi tarikatına girme mecburiyeti getirmiştir.² Mevlana, çeşitli devlet adamlarından, komutanlara ve valilere yolladığı mektupları vasıtasıyla ailesi, akrabaları ve müritlerini devlet kurumlarına yerleştirmeyi; medrese, hankah, tekke, mescid, zaviye ve vakıfları üzerine geçirmeyi başarmıştır. Çünkü ona göre Hakk'ın halifelerine devlet bakmak zorundadır.³ Devlet yetkililerine yolladığı mektuplarında, oğlunun bir medreseye yerleştirilmesini,⁴ Cemaleddin adlı bir müridinin başka bir medreseye müderris olarak atanmasını ister.⁵ Öğrenci yurdunda şeyhlik görevi için başka bir öğrencisine görev verilmesini⁶ ve Karatay medresesi şeyhliğine kendi müridini atmasını,⁷ bir tekkenin başka müridine verilmesini⁸, yine birine kadılık görevi verilmesini,⁹ bir öğrencisinin medreseye müderris olmasını,¹⁰ tekke ve vakfın Hüsameddin Çelebi'ye verilmesini¹¹ istediği birçok mektup yazmıştır.

Mevlana'nın 1273 yılındaki ölümüne kadar Mevlevilik birçok müridi bulunan ve bu müritlerin çeşitli yerlerde görevleri olan bir yapıya dönüşmüştür. Fakat Mevlana bu çok geniş cemaatini pek sistemli yönetmemiştir.¹² Bu müritler ağı ve çeşitli kurumlarda kadrolaşma Sultan Veled'in sistematik çalışmalarıyla devam etmiş sonra da Ulu Arif Çelebi ile iyice hız kazanmıştır. Bu yoğun çalışmalar sonucu Mevlevilik Karamanoğulları Beyliği, Germiyanogulları Bey-

tarafından Selçuklulardan vergi toplaması için gönderilen Taceddin Mutez Horasani, Mevlana'nın müritleri için bir aşıklar evi (darül-uş-şak) ve Amiri medresesinin yanına müritler için bir ev inşa ettirmiştir. Ayrıca Hüsameddin Çelebi'ye de bir hankah vermiştir. Şemseddin Ahmet el-Eflaki, *Menâkıbü'l Arifin*, Çev. Tahsin Yazıcı, 2. cilt (Ankara: TTK Kurumu Basımevi, 1959), 604; *Ariflerin Menkıbeleri*, Çev. Tahsin Yazıcı (Kabalci Yayınevi, 2006), 241, 754, Franklin Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, Çev. Gül Çağalı Güven-Hamide Koyukan, 1. Baskı (İstanbul: Kabalci Yayınları, 2010), 470-471.

² Mikail Bayram, *Sosyal ve Siyasi Boyutlarıyla Ahi Evren-Mevlana Mücadelesi* (Konya: Damla Yayınları, 2006), 90.

³ Mevlana, *Mektubat (28.Mektup)*, Çev. Abdülbaki Gölpınarlı (İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları, 1963), 46.

⁴ Mevlana, *Mektubat*, 41. mektup, 63; (açıklamalar bölümü), 263.

⁵ Mevlana, *Mektubat*, 61. mektup, 93.

⁶ Mevlana, *Mektubat*, 76. mektup, 117.

⁷ Mevlana, *Mektubat*, 87./42. mektup, 224; 93./14. mektup, 229.

⁸ Mevlana, *Mektubat*, 108/228. mektup, 165; 228. mektup, 232; 108. mektup, 234 Sahib Ata Fahreddin'e yazdığı istek bu mektupta.

⁹ Mevlana, *Mektubat*, 115. mektup, 173.

¹⁰ Mevlana, *Mektubat*, 117. mektup, 175-176. Mevlana, 3. mektubunu yazdığı zata, Sıraceddin'in selamını bildirmektedir. 117. mektuptaysa, Sıraceddin'in kendisini büyük bir medreseye müderris, büyük bir tekkeye şeyh olmak için hazırladığını söyler. 257.

¹¹ Mevlana, *Mektubat*, 26. Mektup, 189; 126. Mektup, 226.

¹² Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 2. Baskı (İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları), 1983, 366-67.

liğı, Aydınoğulları Beyliğı, Mentешеoğulları Beyliğı, Lâdik (Denizli) Beyliğı ve Osmanoğulları Beyliğı (Osmanlı Devleti) gibi birçok beylikte yayılmıştır.

1. Sultan Veled'in Çalışmaları (1291-1312 tarihleri arasında)

Mevlevilik, başlangıçta Anadolu'daki diğer tasavvuf akımları gibi adap ve erkânı belirlenmiş ve tekke düzeni kurulmuş bir tarikat niteliğinde değildir. Mevleviliğı sistemli hale getiren, Mevlana'nın oğlu Sultan Veled olmuştur.¹³ Hüsameddin Çelebi'nin 1284'te ölümünden sonra Şeyh Kerimeddin başa geçmiş o da 1291 yılında ölünce Sultan Veled görevi devralmıştır.¹⁴ Sultan Veled göreve başlayınca ilk iş olarak şehirlere halife atamaya ve Mevleviliğe bir yapı kazandırmak için uğraşmıştır. Bu çalışmaları çok sayıdaki düşmanı susturmayı ve onları dost yapmayı, genç tarikat müritlerinin arasındaki anlaşmazlıkları gidermeyi de içermektedir.¹⁵

Sultan Veled, Mevleviliğı yaymak için iki tür çalışma yapmıştır. Birincisi babası Mevlana'nın mistik öğretisini kurumsal bir dile dönüştürmek ve bu dili müritler arasında otoriteyi sağlamak için kullanmak. İkincisi ise tıpkı babası gibi mürit yetiştirip onlara icazet verip çeşitli yerlere halife olarak atamak.

Sultan Veled eserlerinde Mevlana, Senai ve F.Attar'ın isimlerini zikrederek onlara atıfta bulunmuş, aşk ve cezbe yolunu takip etmiştir.¹⁶ Yine o Veledname adlı eserinde tarikat için yaptığı çalışmaları anlatmaktadır. Yaptığı çalışmalar sayesinde babasının arkadaşlarını (Şems-i Tebrizi, Selahaddin Zerkub ve Hüsameddin Çelebi) büyük evliya mertebesine yükseltmiştir. Bu üç zatın Allah'ın değişik tecellisi oldukları iddiasını Mevleviliğı yaymak için özellikle dile getirmiştir.¹⁷ Bunu da açıkça propaganda hizmetlerine yönelik olarak evliya ilmine uygun eğitim aracılığıyla gerçekleştirmiş, bu zincirin bir halkası olduğunu ima etmiş ve kendisini de Allah'ın tecellisi olarak görmüştür. Böylece kendisine koşulsuz itaat edilmesi gerektiğini söyleyerek müritler arasında otoriteyi sağlamaya çalışmış ve yeni müritler kazanmıştır.¹⁸

¹³ Mustafa Koç, *Germiyanoğulları Beyliğı'nde İlmî ve Kültürel Hayat* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007), 99.

¹⁴ Sultan Veled, *İbtidaname*, 230, 330; Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 284; Veyis Değirmençay, "Sultan Veled", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 37. cilt (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 521.

¹⁵ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 477; Sultan Veled, *Mesnevi-i Veledi (Veledname)*, Yayına hazırlayan: Celal Hümai (Tahran: 1315), 158-159.

¹⁶ Sultan Veled, *Küpten Sızan Sırlar İntihaname-i Sultan Veled*, Çev. Hülya Küçük, (İstanbul: Ataç Yayınları), 196, 276, 277; Figen Poyraz, *Sultan Veled'in Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri* (Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi S.B.E., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018), 23.

¹⁷ Helmuth Ritter, "Mevlana Celeleddin Rumi ve Çevresi", Çev. Rüstem Orhan, *Mevlana Araştırmaları I*. (Ankara: Akçağ Yayınları, 2007), 37.

¹⁸ Sultan Veled, *Veledname*, 158, 159; O evliyayı, Allah'ın tecellisi gibi göstermektedir. Evliya ile münasebetin Allah ile ilişki kurmaya eşdeğer olduğu, Allah'a ibadet etmekten ve ilahi ilimleri öğrenmekten daha yararlı olduğu, şeyh olmadan Allah'a ulaşamayacağı, Allah'ın bütün şeylerde değişik kılıklarda görüneceği vb. şeyler söylemiştir. Öğretiler tarikat organizasyonu için önem taşımaktadır. Babasının mesnevisinde var olan öğretileri (Sultan Veled, *Veledname*, 62, 127, 172, 222, 242) yeni bir şekle sokarak bu nazariyeyi ortaya çıkarmıştır. Bu velilik nazariyesine kendisi uymaktadır. Kendisini olağanüstü halleri tecrübe eden biri gibi anlatmaktadır. (Sultan Veled, *Veledname*, 130, 131; Veyis Değirmençay, "Sultan Veled'in Hayatı, Düşüncesi ve Görüşleri (I), *Mevlana Araştırmalar I*. (Ankara: Akçağ Yayınları, 2007), 72.

Mevleviliği kurumsal bir yapıya dönüştürmek için uğraşan Sultan Veled eserleriyle, Mevleviliğe yeni ritüeller ve kurallar getirmiştir. Yazdığı eserler şunlardır: İbtidaname, Mesnevi-i Veledi (Veledname), Divan, İntihaname, Rebabname, Maarif (Vaazlardan oluşan eseri)¹⁹

İbtidaname adlı eserinde Mevleviliği sistemleştirmek için neler yaptığını anlatmaktadır. Bu eserinde Sultan Veled, muhteva ve üslup açısından Mevlana'yı takip etmiştir.²⁰ İbtidaname'de ana konu Mevlevi tarikatının oluşumu ve onun tarihiyle ilişkili başlıca kişiliklerdir. Dedesi Bahaeddin Veled, babasının hocası Burhaneddin Tirmizi, Şems-i Tebrizi, Selahaddin Zerkub, babası Mevlana, Hüsameddin Çelebi ve son olarak da kendisinden bahsetmektedir.²¹ Sultan Veled bu eserini müritlerin şeyhe (yani kendisine) koşulsuz itaat etmelerini sağlamak için yazmıştır.²²

Sultan Veled yine bu eserinde babasının makamına geçtikten sonra kadın, erkek birçok kişinin mürit olduğunu, uzaklardaki şehirlere bile halife gönderdiğini; böylece Anadolu'nun halifelerle dolduğunu, onlara şecereler yazdığını anlatır. Yine o halifelere iyi bi âşıklık eğitimi ve liyakat sahibi olanlara ise icazetname vermiştir.²³ İbtidaname adlı eserinde müritler arasında süregelen her türlü husumeti ortadan kaldırmayı becerdiğini, hepsini dürüstlük ve dindarlığa yönlendirdiğini anlatır. Şöhretinin diğerlerini aştığını savunur.²⁴ Kendi zamanında tarikata katılanların sayısının ve müritlerin ilim irfanının arttığını anlatır.²⁵

Babasının Mesnevi'sine benzer üç adet mesnevi yazmıştır (Veledname, Rebabname, İntihaname). Yine burada da babasının izini takip eden Sultan Veled, eserini Senai'nin Hadika'sı vezninde yazmıştır. Babasının divanının yarısı kadar da divan yazmıştır. Fihî Ma Fih tarzında ise Maarif adlı bir eser yazmıştır.²⁶

1.1. Sultan Veled'in Kurumsal Çalışmaları

Mevlevihanelerde Cuma günleri Mesnevi okunması bir adet olmuştur. Selahaddin Zerkub da müritleri sema yöntemiyle eğitmiştir. Bu sema ayini büyük ölçüde Mevlana'nın öğrettiği şekilde devam etmiştir.²⁷ Mevlana içinden geldiği gibi hiçbir kurala dayanmadan devam ettirilen sema ayini ve müziği Sultan Veled sıkı kurallı bir ayine dönüştürmüştür (Devre-i Veledeye).²⁸ Yine bunlara ilave olarak Mevlevi tarikatına biçim vermek için yeni kurallar ve ritüeller eklemiştir. Bunlar merasim için belli kurallar koyması halkı irşat için

¹⁹ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 289-294.

²⁰ Değirmençay, "Sultan Veled", 521.

²¹ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 289.

²² Sultan Veled, *İbtidaname*, 3.

²³ Gölpinarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 46, 47.

²⁴ Sultan Veled, *İbtidaname*, 130.

²⁵ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 286.

²⁶ Değirmençay, *agm (II)*, 91.

²⁷ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 513.

²⁸ Ritter, "Mevlana Celaleddin Rumi ve Çevresi", 38.

görevli müritlere icazet vermesi, Mevlana'nın türbesinde imam, hafız, müezzin, mesnevihan, guyendegan ve hüddam bulundurup bunlar için düzenli ödeme yapması, dergâhta Mesnevi okutması, sema ayininin Cumadan sonra; Kur'an tilavetinin ise Mesnevi ve Divan'dan natların okunmasından sonra yaptırması olarak saymak mümkündür.²⁹Yine Sultan Veled, Mevlevilerin sema ayinindeki giyim tarzlarını ve hareketlerin düzenini oluşturmuştur.³⁰

Sultan Veled'in teşkilatçı karakterinin etkisiyle en önemli çalışması, babası Mevlana'nın dergâhı olan ve Mevleviliğın ilk merkezi kabul edilen Âşıklar Evi'ni büyüterek daha büyük bir dergâh haline getirmesidir.³¹ Yine o, Hüsameddin Çelebi zamanında Alamüddin Kayser tarafından yaptırılan Mevlana Türbesi'nin tarikatın asitanesi haline gelmesi için faaliyette bulunmuş ve Maarif'te övüğü Sultan II. Gıyaseddin Mesud'un türbeye vakıflar tesis etmesini sağlamıştır.³²

Sultan Veled, babasının esas öğretisinden bazı feragatlerde bulunarak Mevlevilik tarikatını sistemleştirmiş ve bunda da başarılı olmuştur.³³ Mevlevilik tarikatında Sultan Veled'in yönetimini üstlenen çelebilik makamı kurulmuş dolayısıyla her türlü idari yetki, bu makamı temsil eden Mevlana soyunu, mensup olduğu erkek üyelerin, babadan oğula devrettikleri bir aile yönetimi tarafından kullanılabilir hale getirmiştir.³⁴ Efendi veya üstat anlamına gelen çelebi unvanı artık Mevlana'nın soyundan gelen ve Konya'da ikamet edip tarikatın başında olan Mevlevi Şeyhi'ne denmiştir.³⁵ Sultan Veled şeyhlik tartışmasında, Mevlevilikte çelebilik makamını kullanarak başa geçmiş böylece şeyhlik konusunda çıkabilecek tefrikaların önüne geçilmiştir.³⁶ Mevlevilik merkeziyetçi bir karaktere bürünmüştür.

1.2. Sultan Veled'in Mevleviliği Yayma Politikası

Konya'da yaptığı çalışmalarda Sultan Veled'in tıpkı babası Mevlana gibi Selçuklu yönetimi ve Moğol idareciler arasında ikili bir politika izlediğini görmek mümkündür. Sultan Veled, Selçuklu ve Moğol sultanları, emirleri, valileri, beyleri, yerel beyler ve ileri gelen herkesle iyi geçinmeyi ve onları kendisine bağlamayı bilmiştir. Hatta onlara övgü dolu şiirler söylemiştir.³⁷ Siyasilerle, mali destek için ve başka yardımlar için ilişkilerini sıkı tutmuştur. Bunların arasında Muineddin Pervane ve karısı Gürcü Hatun, vezir Sahip Fahreddin Ata ile oğlu Sahib-i Azam Taceddin Hüseyin ve Kayseri kadısı vardır. Şerefeddin İbn-i Hatreddin, Sultan IV. Rükneddin Kılıçan'ın kızı Selçuk

²⁹ Gölpınarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 51.

³⁰ Poyraz, *Sultan Veled'in Hayatı*, 25.

³¹ Sultan Veled, *İbtidaname*, s.V.

³² Değirmençay, "Sultan Veled", 521.

³³ Gölpınarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 35.

³⁴ Sezai Küçük, *Mevleviliğın Son Yüzyılı*, (İstanbul: Simurg Yayınları, 2003), 328.

³⁵ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 482.

³⁶ Hülyâ Küçük, *Sultan Veled ve Maarifi* (Konya: Kültür Yayınları, 2005), 76-77.

³⁷ Değirmençay, *ağm (I)*, 73.

Hatun ve annesi Fatma Hatun'un yanı sıra, bazı Selçuklu soyluları ve memurlarının adlarını da çeşitli şekillerde eserlerinde Sultan Veled anmıştır. Devletin görevlileriyle ilişkilerini geliştirip onların dikkatini Mevleviliğe çekmek için aktif çaba gösteren Veled, bir şiirinde Sultan Rükneddin Kılıçaslan'ı oğlunun doğumu nedeniyle tebrik etmiştir. Sultan Gıyasettin Mesut için bir kaside yazmıştır. Sultan Gıyasettin Mesut'a, Mevlana'nın âşıklarından on dört kişiden vergi alınmamasını arz etmiştir.³⁸

Sultan Veled, bir şiirinde Moğolların Anadolu'daki valisi Samagar Noyan'a dostluk elini uzatmıştır³⁹ ve oğlu Arap Noyan'ı şiirlerinde övmüştür.⁴⁰ Eflaki'ye göre İrencin Noyan, Sultan Veled'i ziyarete gelmiş ve dini bir sohbetten sonra Müslüman olmuştur.⁴¹ Yine başka bir hikâyede Sultan Veled, bir başka Moğol beyini Abışga Noyan'ı İslam'a döndürmüştür.⁴² Sultan Veled bu şekilde birçok kişiyi övmüştür.⁴³

Konya dışında birçok faaliyette bulunan Sultan Veled, Amasya, Erzincan ve Kırşehir'e halifeler gönderip Mevlevi tekkeleri açtırmıştır. Halifelerden birisi Mevlevi Şeyhi Süleyman Türkman'dır. Türkmanî, Kırşehir'de bir Mevlevi zaviyesi kurmuş ve birçok köyü bu zaviyeye vakfetmiştir.⁴⁴ Diğer atadığı halife Hüsameddin Hüseyin el Mevlevi'dir. Sultan Veled 'den icazet alan bu kişi, Erzincan'a halife olarak görevlendirilmiştir.⁴⁵ Yine başka bir halife Amasyalı Alâeddin'dir.⁴⁶ Sultan Veled bazı eserlerinde Aksaray ve Kütahya'daki müritlerinin maneviyatını övmesinden burada da müritleri olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁷

Anadolu Beylikleriyle iyi ilişkiler kurmaya çalışan Sultan Veled, özellikle beylerin ailelerine nüfuz etmeye çalışmıştır. Böylece bu ailevi ilişkileri kullanarak beyliklerin merkezinde Mevlevihaneler kurdurmuştur.⁴⁸ Bu ailevi bağlardan en önemlisi elbette kızı Mutahhare Hatunu, Germiyanoğulları Beyi I.Yakup'un oğlu Süleyman Şah ile evlendirmesiyle gerçekleşmiştir.⁴⁹ Sultan Veled böylece o dönemin en güçlü beyliklerinden biri olan Germiyanoğullarıyla akrabalık tesis etmiştir. Germiyanoğulları beyliğinin merkezi olan Kütahya hakkında bir gazel yazan Sultan Veled'in Kütahya'ya gittiği, orada kaldığı ve Kütahya'yı çok beğendiği anlaşılmaktadır.⁵⁰ Sultan Veled bu şekilde Anadolu Beyleriyle ilişkisini sürdürerek beyler üzerinde nüfuz sahibi olmuştur.

³⁸ Gölpınarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 51, 53.

³⁹ Gölpınarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 54.

⁴⁰ Değirmençay, *agm (I)*, 82, 83.

⁴¹ Eflaki, *Menâkıbü'l Arifin*, 797-799.

⁴² Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 288.

⁴³ Değirmençay, *agm (I)*, 82.

⁴⁴ Gölpınarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 62.

⁴⁵ Ahmet Ferudun Sipehsalar, *Risale-i Sipehsalar*, der. Said Nefisi (Tahran: 1947), 154.

⁴⁶ Poyraz, *Sultan Veled'in Hayatı*, 24.

⁴⁷ Sultan Veled, *Küpten Sızan Sırlar*, 196, 276, 277.

⁴⁸ Küçük, *Mevleviliğin Son Yüzyılı*, 29, 30.

⁴⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kütahya Şehri* (İstanbul: Devlet Matbaası, 1932), 226.

⁵⁰ Koç, *Germiyanoğulları Beyliği'nde İlmî ve Kültürel Hayat*, 101.

2. Ulu Arif Çelebi ve Mevleviliği Yayma Çalışmaları (1312-1319 yılları arasında)

Sultan Veled'in ilk eşi Selahaddin Zerkub'un kızı Fatma'dan iki kızı ve bir oğlu olmuştur. Mutahhare Hatun, Şeref Hatun ve Ulu Arif Çelebi.⁵¹ Mevlevi tarikatının sonraki şeyhlerinin çoğu Ulu Arif Çelebi'nin soyundan gelmiştir.⁵²

Ulu Arif Çelebi kısa ömründe babası Sultan Veled ile birlikte Mevleviliği yaymak için çalışmıştır. Onun çalışmaları babasının ölümünden sonra Mevleviliğın başına geçmesinden çok öncelere dayanmaktadır. O babasının çalışma tarzını pek beğenmemiş ve zaman zaman aralarında kavga ve küslükler yaşamıştır. Aralarındaki görüş ayrılıkları Ulu Arif Çelebi'nin evlenmek istememesi nedeniyle evlilik meselesinde, yine Ulu Arif Çelebi'nin babası yerine dedesi Mevlana'yı takip etmesi gibi birçok meseleyi kapsamaktadır.⁵³ Sultan Veled, sünni düşünceye daha yakın ve uyumlu bir politika izlerken Ulu Arif Çelebi sert bir politika izlemiştir. Bu sert mizacıyla Mevleviliği yayarken çevresine korku salmıştır.⁵⁴ Ulu Arif Çelebi, Mevleviliğın Şems-i Tebrizi'yi örnek alıp, ahlaki yasaların kayıtlarına muhalif olan kolunu temsil eder yani Melami meşrebine yakındır.⁵⁵

Ariflerin Menkıbeleri kitabı, Ulu Arif Çelebi'ye atfedilen Farsça seksen iki gazel ve seksen rubai içermektedir. Bunların çoğu Mevlana'nın şiirlerini taklit eden ve bunlara nazire yapan şiirlerdir.⁵⁶ Ulu Arif Çelebi, Ahmet Eflaki'ye dedesinin, babasının ve kendisinin hayat hikâyesine yazmasını istemiştir. Eflaki Ariflerin Menkıbeleri adlı eserini yazmıştır.⁵⁷ Eflaki bu eserini yazarken Mevlana ile karşılaşmış hala hayatta olan bazı kişilerden malumat toplamış ve bu rivayetlerin kim olduğunu belirtmiştir.⁵⁸

Ulu Arif Çelebi, Mevleviliği Melamililiğın daha ileri bir boyutuna taşıyarak babası Sultan Veled'in izinden ayrılmıştır. Mevleviliğın ritüellerine içki içmeyi eklemiştir.⁵⁹ Gölpinarlı onun bir alkolik olduğunu iddia etmektedir.

Ulu Arif Çelebi Mevleviliğın başına geçtiği dönemde tarikatın sınırlarını Konya'nın dışına doğru genişletmek için yerel emirler ve idarecilerle ilişkiler kurmuştur.⁶⁰ Birçok güçlü ve nüfuz sahibi kadın ve erkeklerle temasları olmuştur.⁶¹

⁵¹ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 343.

⁵² Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 289.

⁵³ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 484; Eflaki, *Menâkıbü'l Arifin*, 955.

⁵⁴ Örneğın Ulu Arif Çelebi, Sivas'ta Hoca Erzurumî adlı ve kendisini âlemin kutbu olarak ilan eden biri ile kavga etmiş, İran Azerbaycan'ındaki Merend'e yaptığı yolculukta, Mevlana'nın şiirlerine nazireler yapan Şeyh İshak'la kavgaya tutuşmuştur. Bu kişiler Çelebi ile kavga ettikten kısa bir süre sonra meçhul bir şekilde ölmüştür. Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 484-485.

⁵⁵ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 488.

⁵⁶ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 489, Gölpinarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 123.

⁵⁷ Eflaki, *Menâkıbü'l Arifin*, 4.

⁵⁸ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 303.

⁵⁹ Eflaki, *Menâkıbü'l Arifin*, 2. cilt, (38. hikâye), 267-268.

⁶⁰ Gölpinarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 674.

⁶¹ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 485.

Konya'da çok durmayan Ulu Arif Çelebi, daha çok bir gezginci gibi uzun seyahatler yapmıştır. O, Kastamonu, Denizli, Kütahya, Birgi gibi önemli beylik merkezlerini içine alan seyahatlerde bulunmuştur.⁶² Yine o, Sivas'ta sema törenine katılmış, Larende, Niğde, Aksaray, Tokat, Amasya, Menteşe, Akşehir, Beyşehir, Karahisar, Antakya, Erzincan, Bayburt, Erzurum ile Merend ve Tebriz dâhil olmak üzere Batı İran'a kadar yolculuk yapmıştır.⁶³ Çoğu gezisi beyliklerin merkezine olan Ulu Arif Çelebi bu çalışmaları sonucunda Gemiyan Beyi Yakup bin Alişir (I.Yakup) ve Aydınoğlu Mehmet Bey'i Mevlevi müridi yapmayı başarmıştır. Böylece Mevleviliğin Konya dışındaki ilk önemli merkezlerinin temelleri atılmıştır.⁶⁴

Yakup Bey Kütahya'da bir Mevlevi dergâhı açılmasına izin vermiştir⁶⁵ve eskiden bir mesjid olan Hezar Dinari Mescidi, Mevlevi tekkesine dönüştürülmüştür.⁶⁶ Yine Yakup Bey, arazilerini ve bazı mal varlıklarını Ulu Arif Çelebi'ye vakfetmiştir.⁶⁷ Afyonkarahisar Mevlevihanesi I.Yakup Bey zamanında tesis edildiğine dair bir vakfiye belgesi mevcuttur.⁶⁸ Bu da bize Mevlevi tekkelelerinin kurulmasında beylerin etkisi olduğunu gösteren ayrı bir örnektir.

Menteşe'de Ulu Arif Çelebi yörenin hükümdarı Mesut Bey'in dikkatini çekmiş, o da kendi adına bir sema ayini yapmıştır. Oğlu Şücaeddin Orhan ile birlikte Çelebi'nin müridi olmuştur.⁶⁹ Lâdik (Denizli) emiri Şücaeddin İnanç Bey de Ulu Arif Çelebi onuruna bir ziyafet vermiştir.⁷⁰ Ulu Arif Çelebi, Denizli'de Mevlana Kemaleddin'i, Mevlana Muhiddin'i ve Taceddin Mesnevihan'ı halifeleri olarak atamıştır. Tokat'ta tarikata pek çok yandaş kazandıran kadın halifesi Konyalı Arife-i Hoşlika vardır. Karaman'a Ahi Muhammed Bey'i atamıştır. Amasyalı Alaeddin ile görüşen Ulu Arif Çelebi, Alaeddin'in fazla bağımsız olduğunu düşünmüştür. Sonunda Alaeddin'in tekkesi yanmış ve müritlerinin çoğu Çelebi'nin tarafına geçmiştir.⁷¹

Ulu Arif Çelebi Konya dışındaki Moğollarla da görüşmüştür. O, Gazan Han'ı, İlhanlı tahtına çıkınca ziyaret etmiştir. Gazan Han (1295-1304), Ulu Arif Çelebi'nin kerametlerini işittikten sonra onunla tanışmak istemiştir. Yine İlhanlı hükümdarı Argun'un erkek kardeşlerinden Geygatu'nun eşi Paşa Hatun ile özel bir ilişkisi olmuştur. Kısaca Ulu Arif Çelebi'nin Anadolu'da herhangi bir şekilde temas kurmadığı ya da bir şeyler alıp vermediği pek az hükümdar kalmıştı.⁷²

⁶² Barihüda Tanrıkorur, "Mevleviyye", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 29.cilt, (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 468.

⁶³ Gölpinarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 97.

⁶⁴ Tanrıkorur, "Mevleviyye", 468; Koç, *Germiyanoğulları Beyliği'nde İlmî ve Kültürel Hayat*, 103; Eflaki, *Menâkıbü'l Arifin*, 343.

⁶⁵ Eflaki, *Menâkıbü'l Arifin*, 343-349.

⁶⁶ Ali Osman Uysal, *Germiyanoğulları Beyliğinin Mimari Eserleri*, (Ankara: Ankara Üniversitesi SBE, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1990), 111.

⁶⁷ Uzunçarşılı, *Kütahya Şehri*, 43.

⁶⁸ Feridun Nafiz Uzluk, "Germiyanoğlu Yakup II. Beyin Vakfiyesi", *Vakıflar Dergisi* 8 (1969), 90.

⁶⁹ Gölpinarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 138; Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 487.

⁷⁰ Eflaki, *Menâkıbü'l Arifin*, 364.

⁷¹ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 487; Gölpinarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 118.

⁷² Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 485-487.

3. Mevleviliğın Osmanlı Devleti'nde Yayılması

Süleyman Şah, Germiyanoğlu Mehmet Bey'in ölümünden sonra 1368'de hükümdar oldu. Mehmet Bey'in büyük oğludur. Lakabı Şah Çelebi'dir. Çelebi unvanı Mevlevilikle bağlantısını ortaya koymaktadır. Ayrıca Aslanapa'da kendisinin açtığı bir Şah Çelebi Zaviyesi bulunmaktadır.⁷³ Mevlana'nın torunu ve Sultan Veled'in kızı, Ulu Arif Çelebi'nin kız kardeşi Mutahhare Hatun ile evlenmiştir. Bu evlilikten Hızır Paşa, İlyas Paşa ve Devlet Hatun adında üç çocuk olmuştur.

Süleyman Şah'ın oğlu İlyas Paşa ve torunu Celaleddin Ergun Çelebi, Germiyanoğulları Beyliği döneminde Mevleviliğın yerleşmesinde ve yayılmasında etkili olan kişilerdir.⁷⁴ Ergun Çelebi, İmamüddin Hezar Dinari'nin yaptırdığı mescidin Mevlevihane'ye çevrilmesiyle buranın ilk postnişini olmuştur.⁷⁵ Yine o, Kütahya Erguniyye Dergâhını kurmuş, Konya ve Afyon'dan sonra Mevleviliğın üçüncü büyük merkezi haline getirmiştir.⁷⁶

Süleyman Şah'ın oğlu Hızır Paşa ve ondan olan torunu Abâpûş-ı Veli Mevleviliğın yayılması için büyük çaba sarf edenlerdendir. Hayatının büyük bir kısmını Afyon dağında geçiren Abâpûş-ı Veli, burada yaptırdığı zaviyede sohbetleriyle dervişleri eğitmiştir.⁷⁷ Abâpûş-ı Velî aynı zamanda Mevleviliğın önde gelen isimlerinden olan Divane Mehmet Çelebi'nin babasıdır.⁷⁸ Abâpûş-ı Veli, oğlunu, sağlığında iken postnişin tayin etmiştir. Afyon Mevlevihanesini Konya'dan sonra Mevleviliğın ikinci büyük merkezi haline getirmiştir.⁷⁹

Germiyanoğulları Beyliği, iki önemli Anadolu Beyliği arasında sıkışmıştır. Süleyman Şah, kuzeyde devamlı topraklarını genişleten Osmanlılardan ve güneydoğuda Karamanlılardan gelecek saldırılara karşı topraklarını koruyabilmek için bazı imkânlar aramıştır. Bu maksatla kızı Devlet Hatunu (yani Mevlana'nın torununun çocuğu) I.Murat'ın oğlu Yıldırım Beyazıt ile evlendirmiş ve kızının çeyizi olarak Kütahya, Tavşanlı, Simav ve Eğrigöz dolaylarını 1381 yılında Osmanlılar'a bırakmıştır. Yıldırım Beyazıt ise Kütahya valiliğine getirilmiştir.⁸⁰

Yıldırım Beyazıt ile Mevlana'nın torununun çocuğu olan Devlet Hatun'un evliliklerinden 'Çelebi' unvanlı Mehmet dünyaya gelmiştir. Yıldırım Beyazıt'ın

⁷³ Cevdet Yakupoğlu, "Aslanapa Yöresinde Türk İskanının Belgeleri: Yer ve Şahıs Adları (XII ve XVI Yüzyıllar)", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu III, Germiyanoğulları Beyliği* (Kütahya: TTK Yayınları, 2014), 8/22, 468.

⁷⁴ Nuri Özcan, "Celaleddin Ergun", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 7. cilt (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 247; Uzunçarşılı, *Kütahya Şehri*, 226.

⁷⁵ Özcan, "Celaleddin Ergun", 247.

⁷⁶ Tanrıkorur, "Mevleviyye", 469.

⁷⁷ Mustafa Kara, "Abâpûş-ı Veli", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1.cilt (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 10.

⁷⁸ Divane Mehmet Çelebi (öl. 1547) Mevleviliğın Osmanlı Devleti'nde yayılmasına büyük etkileri olmuştur. Halep, Burdur, Eğirdir, Mısır, Cezayir, Midilli ve başka yerlerdeki Mevlevi tekkelerini kurduğu kabul edilmektedir. Gölpınarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, 161.

⁷⁹ Tanrıkorur, "Mevleviyye", 469; Özcan, "Celaleddin Ergun", 10.

⁸⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/Germiyano%C4%9Flu_S%C3%BCleyman_%C5%9Eah (Erişim: 20.04.2020).

bütün çocuklarına Çelebi unvanı verilmiştir.⁸¹ Bu çocuklardan Mehmet Çelebi (I.Mehmet), Fetret Döneminde padişahlık yapmıştır. Daha sonra başa geçen Mehmet Çelebi'nin oğlu II. Murat döneminde Mevlevilik çok güçlenmiştir. II. Murat (1421-1444) Edirne'de bir Mevlevi tekkesi kurdurmuştur. Sonunda on dört büyük Mevlevi tekkesi ve yetmiş altı tane de küçük tekke kurulmuştur.⁸² II. Murat zamanında Osmanlı ile iyi geçinme politikası izleyen Germiyanogulları Beyliğinin dördüncü hükümdarı olan II. Yakup Bey, ölmeden önce beyliğinin Osmanlı hâkimiyetine girmesini vasiyet etmiştir. 1429'da ölümü ile beyliğin toprakları Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.⁸³

Mevleviliği daha sonra II. Beyazıt (1481-1512) desteklemiş ve Mevlana türbesine pahalı kumaşlar hediye etmiştir.⁸⁴ I. Selim (1512-1520) Mevleviler için bir takım vakıflar kurdurmuş ve türbeye şadırvan yaptırmıştır. Konya'daki semahane ve mescit Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) tarafından yaptırılmıştır. III. Murat (1574-1595) Mevlevileri himaye etmiştir.⁸⁵

Sonuç

Mevlevilik tarikatı, ilk kurucusu Mevlana'dan itibaren sürekli yayılmacı bir politika izlemiş ve henüz Mevlana hayatta iken birçok Mevlevi mürit, medreselere, zaviyelere ve hankahlara yerleştirilmiştir. Daha sonraki dönemde de bu yayılmacı politikayı sürdüren Sultan Veled, Mevleviliğe, önce yazdıkları eserlerle kurumsal bir yapı kazandırmış sonra da yetiştirdiği müritleri Konya dışındaki tekkelere, zaviyelere atayarak Mevleviliğin yayılmasını sağlamıştır. Sadece müritleri halife olarak atamakla yetinmeyen Sultan Veled, o dönem çok güçlü bir beylik olan Germiyanogulları Beyliği hükümdarı I. Yakup Bey'in oğlu Süleyman Şah ile kızı Mutahhare Hatun'u evlendirerek Mevleviliğin nüfuzunu genişletmeyi başarmıştır. Yine oğlu Ulu Arif Çelebi'yi çeşitli bölgelere elçi olarak yollayıp Mevleviliğin yayılmasını sağlamıştır. Babasına göre daha sert olan ve daha az sistematik bir amaç güden Ulu Arif Çelebi ise çoğu kere korkutarak ve baskı yoluyla, bazen zorla insanları Mevlevilik tarikatına dâhil etmiştir.

Mevleviliğin Osmanlı Devleti'nde yayılması yine evlilik yoluyla olmuştur. Sultan Veled'in kızı Mutahhare Hatun'un Süleyman Şah'tan olan kızı Devlet Hatun, Osmanlı Devleti padişahı I. Murat'ın oğlu Yıldırım Beyazıt ile evlenmiş böylece Mevlevilik Osmanlı'da yayılma imkânı bulmuştur. Daha öncesinde Ahi kültürünün hâkim olduğu Osmanlı Devleti'nde bu evlilikten sonra, Mevlevilik

⁸¹ Şehzade Ertuğrul Çelebi, Şehzade İsa Çelebi, Şehzade Mustafa Çelebi, Şehzade Büyük Musa Çelebi, Şehzade İbrahim Çelebi, Şehzade Kasım Çelebi, Şehzade Yusuf Çelebi, Şehzade Hasan Çelebi, Sultan Küçük Musa Çelebi, Sultan Süleyman Çelebi, Şehzade Ömer Çelebi, Sultan I. Mehmed Çelebi (Devlet Hatun'un Oğlu). https://tr.wikipedia.org/wiki/I._Bayezid (Erişim: 22.04.2020).

⁸² Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 472.

⁸³ İsmail Çiftçioğlu, "Germiyanogulları Dönemi Kütahya Medreseleri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15 (2006), 163.

⁸⁴ Gölpinarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik*, 200.

⁸⁵ Lewis, *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*, 476, 492; Gölpinarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik*, 201.

baskın kültür haline gelmiştir. Bu evlilikten Fetret Dönemi'nde padişahlık yapan Mehmet Çelebi dünyaya gelmiştir. Çelebi unvanlı birinin Osmanlı Devleti'nde padişahlık yapması Mevleviliğın büyük başarılarından biri olarak görmek mümkündür. Daha sonra gelen padişahlar az veya çok Mevleviliği desteklemişlerdir.

Kaynakça

- Bayram, Mikail. *Sosyal ve Siyasi Boyutlarıyla Ahi Evren-Mevlana Mücadelesi*. Konya: Damla Yayınları, 2006.
- Çiftçioğlu, İsmail. "Germiyanoğulları Dönemi Kütahya Medreseleri". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15 (2006).
- Değirmençay, Veyis. "Sultan Veled'in Edebi Kişiliği ve Eserleri (II)". *Mevlana Araştırmaları I*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
- Değirmençay, Veyis. "Sultan Veled'in Hayatı, Düşüncesi ve Görüşleri (I)". *Mevlana Araştırmaları I*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
- Değirmençay, Veyis. "Sultan Veled". *TDV İslam Ansiklopedisi*, 37.cilt. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Eflaki, Şemseddin Ahmet. *Ariflerin Menkıbeleri*. Çev. Tahsin Yazıcı. Kabalıcı Yayınevi, 2006.
- Eflaki, Şemseddin Ahmet. *Menâkıbü'l Arifin*. Çev. Tahsin Yazıcı. Ankara: TTK Kurumu Basımevi, 1959.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*. İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları, 1983.
- Koç, Mustafa. *Germiyanoğulları Beyliği'nde İlmî ve Kültürel Hayat*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Küçük, Hülya. *Sultan Veled ve Maarifi*. Konya: Kültür Yayınları, 2005.
- Küçük, Sezai. *Mevleviliğın Son Yüzyılı*. İstanbul: Simurg Yayınları, 2003.
- Lewis, Franklin. *Mevlânâ (Geçmiş ve Şimdi, Doğu ve Batı)*. Çev. Gül Çağalı Güven-Hamide Koyukan. İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 2010.
- Mevlana Celaleddin-i Rumi. *Mektubat*. Çev. Abdülbaki Gölpınarlı. İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları, 1963.
- Mustafa, Kara. "Abâpûş-ı Veli". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 1.cilt. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Özcan, Nuri. "Celaleddin Ergun Md.". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 7.cilt. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Poyraz, Figen. *Sultan Veled'in Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi S.B.E., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Ritter, Helmuth. "Mevlana Celaleddin Rumi ve Çevresi". çev. Rüstem Orhan. *Mevlana Araştırmaları I*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
- Sipehsalar, Ahmet Ferudun. *Risale-i Sipehsalar*. Der. Said Nefisi. Tahran: 1947.
- Tanrıkorur Barihüda, Mevleviyye Md., *TDV İslam Ansiklopedisi*, 29.cilt, İstanbul, 2009.
- Uysal, Ali Osman. *Germiyanoğulları Beyliğinin Mimari Eserleri*. Ankara Üniversitesi SBE, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1990.

Uzluğ, Feridun - Nafız Uzluğ. "Germiyanoğlu Yakup II. Beyin Vakfiyesi". *Vakıflar Dergisi* 8 (1969).

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Kütahya Şehri*. İstanbul: Devlet Matbaası, 1932.

Veled Sultan. *İbtidaname*. Çev. Abdölbaki Gölpınarlı. Ankara, 1976.

Veled Sultan. *Küpten Sızan Sırlar İntihaname-i Sultan Veled*. Çev. Hülya Küçük. İstanbul: Ataç Yayınları, 2010.

Veled Sultan. *Mesnevi-i Veledi (Veledname)*. Yayına hazırlayan: Celal Hümai. Tahran: 1315.

Yakupoğlu, Cevdet. "Aslanapa Yöresinde Türk İskanının Belgeleri: Yer ve Şahıs Adları (XII ve XVI. Yüzyıllar)". *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu III., Germiyanoğulları Beyliğı*. TTK Yayınları. VIII. Dizi, sayı: 22, Kütahya: 2014.

İnternet Kaynakları

Wikipedia Türkçe:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Germiyano%C4%9Flu_S%C3%BCleyman_%C5%9Eah
(Erişim: 20.04.2020).

https://tr.wikipedia.org/wiki/I._Bayezid (Erişim: 22.04.2020).